

Kes on ametiühingu valitud esindaja?

Analüüs

Tiia E. Tammeleht

02.05.2016

Uuritavad allikad:

AÜS – ametiühingute seadus

ILO konventsioon nr 135 töötajate esindaja kaitse kohta

Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi lahend nr 3-14-51857

Kokkuvõte:

TLS garantii laieneb ametiühingu valitud esindajale, kes on tööandja töötaja ja täidab AÜS §-s 21 nimetatud valitud esindaja ehk usaldusisiku kohustusi sõltumata sellest, kas ta on nimetatud/valitud ametiühingu poolt usaldusisikuks või on ta ametiühingu juhatuse liige.

Seega peab tööandja juures töötav ametiühingu juhatuse liige saama TLS-ist tuleneva kaitse, kui ta sisuliselt täidab tööandja juures AÜS §-s 21 sätestatud ülesandeid.

Analüüs

AÜS

AÜS § 16 lg 1 kohaselt on kollektiivsetes töösuhetes ametiühingul oma pädevuse piires õigus esindada ja kaitsta töötajate õigusi ja huve.

AÜS § 17 sätestab ametiühingu pädevuse, mille p 6 kohaselt on ametiühingu pädevus muuhulgas osalemine töötajate informeerimisel ja konsulteerimisel ametiühingu usaldusisiku kaudu käesolevas seaduses sätestatud korras.

AÜS § 16 lg 4 kohaselt käsitletakse töötajate esindajana **töölepingu seaduse tähenduses** ametiühingu valitud esindajat, kes on tööandja töötaja ja täidab käesoleva seaduse §-s 21 nimetatud valitud esindaja kohustusi (edaspidi *ametiühingu usaldusisik*).

AÜS § 18 sätestab ametiühingu õigused. Selle p 4 kohaselt on ametiühingul õigus saada ametiühingu **valitud esindaja kaudu** teavet riigi tööturuasutustelt tööturu olukorrast, vabadest töökohtadest ja tööturukoolituse võimalustest.

AÜS § 20 lg 4 kohaselt peab tööandja asuma ametiühingu **valitud esindaja** taotlusel läbirääkimistesse kollektiiv- ja muude töö-, teenistus- või sotsiaalvaldkonda puudutava lepingu sõlmimiseks, täiendamiseks ning muutmiseks. Lg 5 kohaselt peab tööandja lubama ametiühingu poolt **valitud esindajaid** takistamatult tutvuda töötajate töökorralduse ja tingimustega ühingus, asutuses või muus organisatsioonis, kus töötab selle ametiühingu

liikmeid. Samuti peab tööandja lubama **valitud esindajal** esitada arvamusi, ettepanekuid töötajate esindamise küsimustes.

AÜS § 21 lg 1 p-de 1 kuni 7 kohaselt peab valitud esindaja teatama kirjalikult tööandjale ametiühingu asutamisest selles ühingus, asutuses või muus organisatsioonis hiljemalt kuu aja jooksul, arvates ametiühingu asutamiskoosoleku toimumisest; teatama kirjalikult tööandjale ametiühingu usaldusisiku ning ametiühingu juhatuse liikmete ees- ja perekonnanimed, töökohad ja volituste kestuse; kindlustama töörahu seaduse ja kollektiivlepinguga määratud ajal; kindlustama kollektiivlepingute täitmise ametiühingul lasuvate kohustuste osas; vahendama vajaduse korral informeerimisel ja konsulteerimisel erinevaid osapooli; tegema koostööd töötajate usaldusisiku, töökeskkonna voliniku ja töökeskkonna nõukoguga.

AÜS § 21 lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt peab ametiühingu valitud esindaja teatama tööandjale ametiühingu asutamisest, samuti ametiühingu usaldusisiku ning ametiühingu juhatuse liikmete ees- ja perekonnanimed, töökohad ja volituste kestuse. Siit võib mõistlikult järeldada, et seadusandja pidas kohustatud isikuna silmas eeskätt ametiühingu juhatuse liiget, kes tegevjuhina neid andmeid ka omab. Usaldusisik seevastu ei pruugi kõiki andmeid (nt juhatuse liikmete töökohad ja volituste kestused) teada. Liiatigi on praktikas välja kujunenud tava, et osundatud punktides nõutava info edastab tööandjale ametiühingu juhatuse liige, mitte usaldusisik.

Kui nüüd vaadata AÜS § 16 lg-d 4, mille kohaselt on vaid usaldusisik see, kes täidab AÜS §-s 21 nimetatud kohustusi, siis võib väita et § 16 lg 4 ja § 21 lg 1 p-de 1 ja 2 vahel on teatav ebakõla, sest nagu eelpool öeldud, võib § 21 lg 1 p-des 1 ja 2 nimetatud kohustusi täita ning praktikas reeglina täidabki ametiühingu juhatuse liige.

Seega võib järeldada, et AÜS § 18 lg-s 4, §-s 20 ja § 21 lg 1 p-des 1 ja 2 on **ametiühingu valitud esindaja mõiste laiem** kui § 16 lg-s 4, milles defineeritakse ametiühingu valitud esindajat TLS tähenduses.

Lisaks omab tähtsust seegi, et alates AÜS §-st 21¹ kuni §-ni 22 räägib seadus ühemõtteliselt ametiühingu usaldusisikust. Misjärel §-s 23 on sätestatud taas ametiühingu valitud esindajate õigused tööandja õiguste ja kohustuste ülemineku korral.

Kokkuvõtvalt võib väita, et **AÜS eristab selgelt ametiühingu valitud esindajaid, jagades need institutsioonid funktsioonide järgi kaheks**. TLS-ist tulenev kaitse on tagatud vaid neile valitud esindajatele, kes täidavad tööandja juures sisuliselt usaldusisiku ülesandeid; ülejäänud valitud esindajad on n-ö ametiühingu seaduslikud esindajad ehk juhatuse liikmed, kellele TLS kaitse ei laiene, kuid kellel on rida õigusi AÜS alusel.

ILO konventsioon nr 135

Artikkel 1 ütleb:

„Töötajate esindajaid ettevõttes kaitstakse tõhusalt mistahes kahjustavate toimingute eest, kaasa arvatud vallandamine, mis põhineb nende staatusel või tegevusel töötajate esindajana või ametiühingukuuluvusel või osalemisel ametiühingutegevuses,

tingimusel, et nad tegutsevad vastavuses olemasolevate seaduste, kollektiivlepingute või muude ühiskokkulepetega.“

Artikkel 2 ütleb:

„1. Töötajate esindajaile antakse ettevõttes soodustusi, mis võimaldavad neil täita oma funktsioone kiiresti ja tõhusalt.

2. Seoses sellega võetakse arvesse riigi tootmissuhete süsteemi iseloomu ning vastava ettevõtte vajadusi, suurust ja võimalusi.

3. Niisuguste soodustuste andmine ei tohi kahjustada vastava ettevõtte tööjõudlust.“

Artikkel 3 ütleb:

„Käesolevas konventsioonis tähendab mõiste «töötajate esindajad» isikuid, keda riigi seaduste või praktika põhjal tunnustatakse nendena, ja nad on kas: (a) ametiühinguesindajad, nimelt ametiühingute poolt või selletaoliste ühingute liikmete poolt määratud või valitud esindajad, või (b) /../töötajate valitud esindajad /../.“

Artikkel 4 ütleb.

„Riigi seadusandlus, kollektiivlepingud, arbitraaži või kohtuotsused võivad piiritleda töötajate esindajate kategooria või kategooriad, kellel on õigus käesolevas konventsioonis ettenähtud kaitsele ja soodustustele.“

Lühidalt lubab konventsioon teha erisusi ametiühingu valitud esindajate kaitseõigustesse. See tähendab, et AÜS-is tehtud erisus on põhimõtteliselt kooskõlas ILO konventsiooniga nr 135.

Kohtulahend

Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegium on lahendis nr 3-14-51857 leidnud:

„Asjaolust, et kaebaja on valitud ametiühingu juhatuse liikmeks, ei saa ringkonnakohtu hinnangul automaatselt järeldada tema valimist ametiühingu usaldusisikuks (ametiühingu juhatuse liige on ametnike ja töötajate juriidilisest isikust esindaja seaduslik esindaja). /../ Kaebaja ei ole tõendanud, et ta oleks valitud põhikirjas ettenähtud korras usaldusisikuks ega ka seda, et ta on rakendanud usaldusisiku spetsiifilisi õigusi (TUIS § 9), täitnud usaldusisiku spetsiifilisi kohustusi (AÜS § 21) ja olnud nende täitmise eest isiklikult vastutav (AÜS §-d 26^d ja 26⁷). Ametiühingu usaldusisiku valimata jätmine ei tähenda, et ametiühing ei saaks juriidilise isikuna ametnikke ja töötajaid esindada (vt AÜS § 18), seega ei saa ametiühingu poolt enda ülesannete täitmisest järeldada, et keegi ametiühingu esindajatest peab olema tingimata käsitatav ametiühingu usaldusisikuna AÜS § 16 lg 4 tähenduses.“

Eelosundatud otsusest võib teha järelduse, et ametiühing esindab töötajaid juriidilise isikuna, kuid selleks, et ametiühingu juhatuse liikmele oleks tagatud usaldusisikuga võrdne kaitse, peab: a) juhatuse liige sisuliselt täitma usaldusisiku ülesandeid; b) ametiühingu põhikiri sätestama, et ametiühingu juhatuse liige võib tööandja juures kanda usaldusisiku rolli.